

Wojskowe wsparcie układu pozamilitarnego w sytuacji zagrożeń niemilitarnych

Streszczenie

Artykuł przedstawia problematykę wsparcia układu pozamilitarnego przez oddziały i pododdziały wojskowe w sytuacji wystąpienia zdarzeń nadzwyczajnych. Na wstępie autor przedstawia zjawiska terminologię z obszaru zarządzania kryzysowego. W dalszej części opisuje udział oddziałów i pododdziałów wojskowych w procesie wsparcia społeczeństwa w czasie wystąpienia sytuacji kryzysowych. W podsumowaniu wnioski z wykorzystania potencjału wojskowego w sytuacjach kryzysowych.

Słowa kluczowe: pododdziały wojskowe, zarządzanie kryzysowe, zagrożenia niemilitarne

Wstęp

Zasadniczym celem działania państwa w obszarze bezpieczeństwa wewnętrznego są działania ukierunkowane na utrzymanie odpowiedniego poziomu zdolności do sprawnego i efektywnego reagowania – adekwatnie do zaistniałej sytuacji kryzysowej. Może być ona związana z wystąpieniem zagrożeń z obszaru ochrony porządku prawnego, klęskami żywiołowymi, katastrofami naturalnymi oraz awariami technicznymi, zagrożeniami życia i zdrowia obywateli. Cel ten może być osiągnięty poprzez tworzenie odpowiednich przepisów prawnych, kształtowanie patriotycznych postaw społecznych, doskonalenie działalności podmiotów państwowych i organizacji społecznych, których aktywność jest ściśle związana z bezpieczeństwem wewnętrznym Polski. Konsekwencją dynamicznego rozwoju cywilizacyjnego są dynamiczne zmiany w obszarze bezpieczeństwa państwa oraz pojawiające się coraz nowsze zagrożenia. Możliwość skutecznego przeciwstawienia się coraz to nowym zagrożeniom wymaga integracji systemu reagowania obronnego i systemu zarządzania kryzysowego państwa. Konieczne jest dalsze harmonizowanie procedur i przedsięwzięć planistycznych oraz doskonalenie koordynacji działań organów właściwych w tych obszarach. Nieprzewidywalność

współczesnego środowiska bezpieczeństwa wymaga wyprzedzającego planowania w stosunku do hipotetycznych wariantów zagrożeń, elastyczności reagowania odpowiednio do charakteru, skali i miejsca zagrożeń oraz kompleksowego podejścia do spraw bezpieczeństwa i obronności państwa¹.

Ciągle, dynamiczne zmiany zachodzące w świecie i w Polsce zmuszają do zmian w zakresie definiowania zagrożeń czasu pokoju i czasu wojny. Coraz częściej pojawiające się zagrożenia niemilitarne wymuszają na władzach odpowiednie przygotowanie systemu bezpieczeństwa państwa. Zasadnicze zmiany w układzie politycznym w świecie w końcu XX wieku, rozpad bloku komunistycznego w Europie, zakończenie „zimnej wojny”, wzrost fali międzynarodowego terroryzmu, wysokie tempo rozwoju technologicznego spowodowały, że zarządzanie kryzysowe stało się najdynamiczniej rozwijającą się dziedziną bezpieczeństwa narodowego w Polsce. Szczególnie zauważane jest to w ostatnich dekadach, kiedy to siły zbrojne Rzeczypospolitej Polskiej coraz wyraźniej postrzegane są jako elementem bezpieczeństwa wewnętrznego, a nie tylko potencjał obronny.

Współczesna Polska narażona jest na wiele niespodziewanych sytuacji kryzysowych, które niosą ze sobą anomalie pogodowe, klęski żywiołowe, katastrofy techniczne, zagrożenia ekologiczne, handel narkotykami i środkami psychotropowymi, zorganizowana przestępczość, nielegalny handel, zagrożenia związane z proliferacją broni masowego rażenia, terroryzm międzynarodowy oraz i konflikty zbrojne.

Zarówno terroryzm, jak i klęski żywiołowe powodowane siłami natury lub niepożądanymi skutkami dynamicznego rozwoju cywilizacyjnego postrzegane są jako najbardziej prawdopodobne zagrożenia, których skutki porównywalne są ze skutkami wojen.

Nagłość występowania współczesnych zagrożeń niemilitarnych i skala nieszczęść dla społeczności, a także niszczenie infrastruktury oraz środowiska, jakie one niosą, stwarzają konieczność odpowiedniego przygotowania i efektywnego wykorzystania wszystkich posiadanych przez państwo sił i środków.

Narodowy System Pogotowia Kryzysowego został zdefiniowany w ustawie zarządzaniu kryzysowym² jako realizowane przez organy administracji rządowej oraz Siły Zbrojne Rzeczypospolitej Polskiej zadania i procedury mające na celu zapobieganie sytuacjom kryzysowym, przygotowanie do przejmowania nad nimi kontroli w drodze zaplanowanych działań oraz reagowania w przypadku wystąpienia sytuacji kryzysowych. Siły Zbrojne RP poprzez realizację stawianych przed nimi zadań przyczyniają się do budowania poczucia bezpieczeństwa wśród ludności cywilnej³.

¹ Strategia bezpieczeństwa narodowego RP, Warszawa 2009, s. 9.

² Ustawa z dnia 26 kwietnia 2007r o zarządzaniu kryzysowym (Dz.U. z 2007 r., nr 89, poz. 590).

³ Ibidem, art. 3.

Siłom zbrojnymi postawiono zadanie wypełniania misji nieorężnej, wsparcia społeczeństwa w sytuacjach zagrożeń bezpieczeństwa oraz potrzeb nadzwyczajnych. Wszędzie tam, gdzie na skutek wystąpienia tych zdarzeń zagrożone jest życie ludzkie i mienie, zjawiają się żołnierze. Pomagają społeczeństwu – nie rzadko z narażeniem życia i zdrowia. Działając w sytuacji zagrożeń silnego stresu, mając poczucie odpowiedzialności za powierzone zadania hartują swoje charaktery.

1. Podstawowa terminologia z obszaru zarządzania kryzysowego

Bezpieczeństwo jest jednym z pojęć najpowszechniej stosowanych w życiu codziennym dotyczącym organizacji i funkcjonowaniu społeczeństw i państw. Powszechność stosowania rodzi wieloznaczność, dlatego współcześnie dla dokładnego określenia obszaru bezpieczeństwa stosowane są przymiotniki (militarne, narodowe, publiczne, osobiste, demograficzne, ekonomiczne, społeczne, energetyczne, informacyjne itd). W najbardziej popularnych definicjach słownikowych, bezpieczeństwo to „stan niezagrożenia, spokoju, pewności”⁴. Według R. Zięby, „w znaczeniu ogólnospołecznym bezpieczeństwo obejmuje zabezpieczenie potrzeb: istnienia, przetrwania, pewności, stabilności, tożsamości, niezależności, ochrony i jakości życia. Bezpieczeństwo, będąc naczelną potrzebą człowieka i grup społecznych jest zarazem podstawową potrzebą państw i systemów międzynarodowych; jego brak wywołuje niepokój i poczucie zagrożenia”⁵.

Kryzys (gr. *krisis* od *krino* – rozróżniam, rozstrzygam) oznacza punkt zwrotny, przełomowy, moment rozstrzygający, jakościową zmianę układu lub w układzie. W teorii kryzysu rozważanym układem jest organizm ludzki (w medycynie, psychologii), instytucja, organizacja, a w tym m.in. terytorialnie zorganizowane społeczeństwo, a więc państwo⁶ lub grupa państw. Kryzys w sensie przedmiotowym to zjawisko „zerwania” istniejącego układu, polegające na zmianie jego struktury lub funkcji albo obu tych elementów łącznie – rozciągle w czasie i zachodzące w określonych warunkach jego funkcjonowania, wkomponowane w proces przejścia układu od stabilności – poprzez niestabilność – do stabilności o jakościowo innych właściwościach⁷.

⁴ *Słownik języka polskiego*, PWN, Warszawa 1978, s. 147.

⁵ Zięba R., *Pojęcia i istota bezpieczeństwa państwa w stosunkach międzynarodowych*, „Sprawy Międzynarodowe”, Warszawa 1998, nr 10, s. 50.

⁶ *Słownik wyrazów obcych*, PWN, Warszawa 1980, s. 401.

⁷ R. Wróblewski, *Zarys teorii kryzysu, zagadnienia prewencji i zarządzania kryzysami*, AON, Warszawa 1996, s. 9.

Sformułowano wiele definicji kryzysu w obszarze bezpieczeństwa narodowego. Bardzo celna wydaje się definicja sformułowana w Akademii Obrony Narodowej⁸ w następującym brzmieniu „Kryzys – sytuacja powstała w wyniku załamania się stabilnego dotąd procesu rozwoju, grożąca utratą inicjatywy i koniecznością godzenia się na przyjmowanie niekorzystnych warunków, wymagająca podjęcia zdecydowanych kroków zaradczych”⁹.

Zawsze cechą charakterystyczną kryzysu są trzy elementy: silna presja czasu, potencjalność zagrożenia oraz zaskoczenie.

Sytuacja kryzysowa jest zupełnie odmiennym pojęciem, chociaż w potocznym znaczeniu często utożsamiana z kryzysem. Każdy kryzys jest elementem sytuacji kryzysowej i jednocześnie każdy kryzys jest sytuacją kryzysową, jednak nie każda sytuacja kryzysowa obejmuje elementy kryzysu. W odróżnieniu od kryzysu, sytuacja kryzysowa, w chwili pojawienia się jej symptomów nie musi wywoływać zmian w istocie określonej organizacji, lecz stanowi swoiste wyzwanie dla subiektywnego poczucia normalności funkcjonowania tej organizacji¹⁰. W takich uwarunkowaniach trudno jest jednoznacznie określić definicję sytuacji kryzysowej. Najbardziej wszechstronną wydaje się definicja W. Kitlera o następującej treści „sytuacja kryzysowa – to zespół okoliczności zewnętrznych i wewnętrznych, w jakich znajduje się dany podmiot (układ, organizacja, system), wpływających na jego funkcjonowanie w taki sposób, iż zaczyna się w nim i jest kontynuowany proces zmienny, w rezultacie, czego dochodzi do zachwiania równowagi, a następnie jej przywrócenie dzięki podjętym środkom regulacji, jeśli takie zostaną zastosowane”¹¹.

Ustawa o zarządzaniu kryzysowym precyzuje **sytuację kryzysową** jako sytuację wpływającą negatywnie na poziom bezpieczeństwa ludzi mienia w znacznych rozmiarach lub środowiska wywołującą znaczne ograniczenia w działaniu właściwych organów administracji publicznej ze względu na nieadekwatność posiadanych sił i środków¹².

Zarządzanie kryzysowe, zgodnie z *ustawą o zarządzaniu kryzysowym*, to działalność organów administracji publicznej będąca elementem kierowania bezpieczeństwem narodowym, która polega na zapobieganiu sytuacjom kryzysowym, przygotowaniu do przejmowania nad nimi kontroli w drodze zaplanowanych

⁸ Obecnie Akademia Sztuki Wojennej.

⁹ *Słownik terminów z zakresu bezpieczeństwa narodowego*, „Myśl Wojskowa” 2002, nr 6, s. 59.

¹⁰ W. Kitler, *Problemy zarządzania kryzysowego w państwie*, Studium, Warszawa 2000, s. 44.

¹¹ W. Kitler, *Zarządzanie kryzysowe jako element bezpieczeństwa. Materiały z konferencji naukowej*, Zielonka, 20 stycznia 2006 r., s. 40.

¹² Art. 3 Ustawy o zarządzaniu kryzysowym z dnia 26 kwietnia 2007 r.

działań, reagowaniu w przypadku wystąpienia sytuacji kryzysowych, usuwaniu ich skutków oraz odtwarzaniu zasobów i infrastruktury krytycznej¹³.

Infrastruktura krytyczna – należy przez to rozumieć systemy oraz wchodzące w ich skład powiązane ze sobą funkcjonalnie obiekty, w tym obiekty budowlane, urządzenia, instalacje, usługi kluczowe dla bezpieczeństwa państwa i jego obywateli oraz służące zapewnieniu sprawnego funkcjonowania organów administracji publicznej, a także instytucji i przedsiębiorców. Infrastruktura krytyczna obejmuje systemy:

- zaopatrzenia w energię i paliwa,
- łączności i sieci teleinformatycznych,
- finansowe,
- zaopatrzenia w żywność i wodę,
- ochrony zdrowia i ratownicze,
- transportowe i komunikacyjne,
- zapewniające ciągłość działania administracji publicznej,
- produkcji, składowania, przechowywania i stosowania substancji chemicznych i promieniotwórczych¹⁴.

Ochrona infrastruktury krytycznej – należy przez to rozumieć zespół przedsięwzięć organizacyjnych realizowanych w celu zapewnienia funkcjonowania lub szybkiego odtwarzania infrastruktury krytycznej na wypadek zagrożeń, w tym awarii, ataków oraz innych zdarzeń zakłócających jej prawidłowe funkcjonowanie¹⁵.

Katastrofa naturalna to zdarzenie związane z siłami natury, w szczególności są to: wyładowania atmosferyczne, wstrząsy sejsmiczne, silne wiatry, intensywne opady atmosferyczne, długotrwałe występowanie ekstremalnych temperatur, osuwiska ziemi, pożary, susze, powodzie, zjawiska lodowe na rzekach i morzu oraz jeziorach i zbiornikach wodnych, masowe wystąpienia szkodników, choroby roślin i zwierząt, choroby zakaźne ludzi oraz działanie innego żywiołu¹⁶.

Awarye techniczne¹⁷, będące kolejną grupą zagrożeń, dotyczą gwałtownego nieprzewidzianego uszkodzenia lub zniszczenia obiektów budowlanych, urządzeń technicznych powodujące przerwę w ich używaniu lub utratę ich właściwości eksploatacyjnych. Do zasadniczych zagrożeń powstałych w wyniku awarii technicznych należy zaliczyć:

¹³ Ibidem, art. 2.

¹⁴ Ibidem, art. 3.

¹⁵ Ibidem, art. 3.

¹⁶ Art. 3 ust. 2 Ustawy z dnia 18 kwietnia 2002 r. *o stanie klęski żywiołowej* (Dz.U. nr 62, poz. 558 ze zm.).

¹⁷ Ibidem, art. 3. ust. 3.

- pożary,
- awarie techniczne (instalacje, magazyny, zakłady przemysłowe),
- awarie i wypadki radiacyjne (lokalne, zakładowe, publiczne),
- katastrofy komunikacyjne (transport drogowy, kolejowy, rzeczny, katastrofy lotnicze),
- katastrofy budowlane (zawalenia budynków, awarie urządzeń dźwigowych),
- awarie urządzeń infrastruktury technicznej (instalacje: wodociągowa, kanalizacyjna i gazowa, sieć energetyczna),
- katastrofy górnicze.

2. Administracja publiczna w sytuacjach kryzysowych

Kłęska powodzi tysiąclecia w lipcu 1997 roku wykazała skrajne nieprzygotowanie struktur naszego państwa do działania w sytuacji kłęski żywiołowej i kryzysu. Struktury administracji publicznej odpowiedzialne za organizację i koordynację działań ratowniczych w sytuacji kłęski powodziowej okazały się całkowicie niewydolne.

W wyniku zaistniałej sytuacji rozpoczęto proces organizacji systemu zarządzania kryzysowego kraju. Dotychczasowe niewydolne inspektoraty obrony cywilnej zastąpiono wydziałami zarządzania kryzysowego szczebla wojewódzkiego. Podobne wydziały utworzono w strukturach starostwa powiatowego. Na szczeblu gminy pozostawiono jednoosobowe stanowiska do spraw zarządzania kryzysowego. Powołano zespoły reagowania kryzysowego oraz centra zarządzania kryzysowego na szczeblu województwa, powiatu i gminy¹⁸. Utworzona struktura organizacyjna do działania w sytuacjach kryzysowych pozwala na podjęcie natychmiastowych działań w sytuacji zagrożenia.

Strategia zarządzania kryzysowego w sytuacjach zagrożeń niemilitarnych wyraża się w misji i celu działania decydentów, tj. organów administracji publicznej wspieranych przez zespoły zarządzania kryzysowego. Misją jest dążenie do zapobiegania lub zminimalizowania skutków zdarzeń wynikłych z powodu zaistniałych zagrożeń, natomiast celem jest prowadzenie operacji kryzysowych na rzecz ochrony (bezpieczeństwa) ludzi, mienia, środowiska i infrastruktury krytycznej. Zapewnienie skutecznej ochrony (bezpieczeństwa) ludności w sytuacji

¹⁸ Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 28 listopada 2003 r. *zmieniające rozporządzenie w sprawie sposobu tworzenia gminnego zespołu reagowania, powiatowego i wojewódzkiego zespołu reagowania kryzysowego oraz Rządowego Zespołu Koordynacji Kryzysowej i ich funkcjonowania* (Dz.U. z 2003 r., nr 210, poz. 2038), a także Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 3 grudnia 2002 r. w *sprawie sposobu tworzenia gminnego zespołu reagowania, powiatowego i wojewódzkiego zespołu reagowania kryzysowego oraz Rządowego Zespołu Koordynacji Kryzysowej i ich funkcjonowania* (Dz.U. z 2002 r., nr 215, poz. 1818).

zagrożeń niemilitarnych wymaga zintegrowanego wysiłku wszystkich organów administracji publicznej oraz innych podmiotów społecznych i gospodarczych realizujących zadania w dziedzinie bezpieczeństwa i obrony.

2.1. Rządowe Centrum Bezpieczeństwa jest jednostką podległą Prezesowi Rady Ministrów. Rozpoczęło swą działalność 2 sierpnia 2008 r. Powstało na podstawie art. 10 ustawy z dnia 26 kwietnia 2007 r. o zarządzaniu kryzysowym i rozporządzenia Prezesa Rady Ministrów z dnia 10 lipca 2008 r. w sprawie organizacji i trybu działania Rządowego Centrum Bezpieczeństwa. Ideą utworzenia instytucji była budowa efektywnego i kompleksowego systemu zarządzania kryzysowego. Jest to struktura ponadresortowa. Celem jej jest zoptymalizowanie i ujednoczenie postrzegania zagrożeń i podwyższenie stopnia zdolności radzenia sobie z trudnymi sytuacjami przez właściwe służby i organy administracji publicznej. Centrum zapewnia obsługę Rady Ministrów, Prezesa Rady Ministrów, Rządowego Zespołu Zarządzania Kryzysowego i ministra właściwego do spraw wewnętrznych w sprawach zarządzania kryzysowego oraz pełni funkcję Krajowego Centrum Zarządzania Kryzysowego.

Zadania Rządowego Centrum Bezpieczeństwa to:

- planowani cywilne;
- monitorowanie potencjalnych zagrożeń;
- uzgadnianie planów zarządzania kryzysowego sporządzanych przez ministrów kierujących działaniami administracji rządowej kierowników urzędów centralnych;
- przygotowanie uruchamiania (w przypadku zaistnienia zagrożeń) procedur związanych z zarządzaniem kryzysowym;
- przygotowywanie projektów opinii i stanowisk Rządowego Zespołu Zarządzania Kryzysowego;
- przygotowywanie i obsługa techniczno-organizacyjna prac RZZK;
- zapewnienie koordynacji polityki informacyjnej organów administracji publicznej czasie sytuacji kryzysowej;
- współdziałanie z podmiotami, komórkami i jednostkami organizacyjnymi NATO i Unii Europejskiej oraz innych organizacji międzynarodowych, odpowiedzialnym za zarządzanie i ochronę infrastruktury krytycznej;
- organizowanie i prowadzenie szkoleń i ćwiczeń z zakresu zarządzania kryzysowego oraz udział w ćwiczeniach krajowych i międzynarodowych;

- zapewnienie obiegu informacji między krajowymi i zagranicznymi organami i strukturami zarządzania kryzysowego;
- realizacja zadań stałego dyżuru w ramach gotowości obronnej państwa;
- realizacja zadań z zakresu przeciwdziałania, zapobiegania i likwidacji skutków zdarzeń o charakterze terrorystycznym;
- współdziałanie z Szefem Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego w zakresie zapobiegania, przeciwdziałania i usuwania skutków zdarzeń o charakterze terrorystycznym;
- realizacja planistycznych i programowych z zakresu ochrony infrastruktury krytycznej, w tym opracowywanie i aktualizowanie załącznika funkcjonalnego do Krajowego Planu Zarządzania Kryzysowego dotyczącego infrastruktury krytycznej, a także współpraca jako krajowy punkt kontaktowy z instytucjami UE i NATO oraz ich krajami członkowskimi w zakresie ochrony infrastruktury krytycznej;
- przygotowywanie projektów zarządzeń Prezesa Rady Ministrów w sprawie zarządzania kryzysowego;
- informowanie, zgodnie z właściwością podmiotów o potencjalnych zagrożeniach oraz podjętych działaniach przez właściwe organy;
- współdziałanie z centrami zarządzania kryzysowego organów administracji publicznej.

Ponadto do zadań Rządowego Centrum Bezpieczeństwa należy opracowywanie optymalnych rozwiązań pojawiających się sytuacji kryzysowych, a także koordynowanie przepływu informacji o zagrożeniach. W tym zakresie Rządowe Centrum Bezpieczeństwa realizuje swe działania przez stworzenie katalogu zagrożeń, monitorowanie zagrożeń, uruchamianie procedur zarządzania kryzysowego na poziomie krajowym, realizację zadań planistycznych i programowych z zakresu zarządzania kryzysowego i ochrony infrastruktury krytycznej, nadzór nad spójnością procedur reagowania kryzysowego.

2.2. Centra Zarządzania Kryzysowego w województwie, powiecie i gminie są zasadniczymi elementami pomocniczymi, spełniające zarazem główne funkcje w realizacji zadań zarządzania kryzysowego i jednocześnie zapewnienia bezpieczeństwa obywateli na administrowanym terenie. Tworzy się je z etatowych komórek organizacyjnych urzędów i są to grupy robocze o charakterze stałym, tj. planowania cywilnego oraz monitorowania, prognoz i analiz, prowadzące stałe dobowe dyżury oparte o zasadę zmianowości podczas wszystkich etapów

zarządzania. Głównym ich zadaniem jest zbieranie i analiza informacji uzyskanych z systemów monitorowania i wykrywania zagrożeń oraz ciągła współpraca z ośrodkami reagowania poszczególnych resortów, instytucji i służb.

Centrum umożliwi realizację ustawowych zadań związanych z zapewnieniem koordynacji i współdziałania wszystkich jednostek organizacyjnych administracji rządowej i samorządowej oraz organizacji pozarządowych działających na zagrożonym obszarze w zakresie reagowania w sytuacjach kryzysowych.

Do głównych zadań centrum zarządzania kryzysowego należy:

- pełnienie całodobowego dyżuru w celu zapewnienia przepływu informacji na potrzeby zarządzania kryzysowego,
- współdziałanie z centrami zarządzania kryzysowego organów administracji publicznej,
- nadzór nad funkcjonowaniem systemu wykrywania i alarmowania oraz systemu wczesnego ostrzegania ludności,
- współpraca z podmiotami realizującymi monitoring środowiska,
- współpraca z podmiotami prowadzącymi akcje ratownicze, poszukiwawcze i humanitarne,
- dokumentowanie działań podejmowanych przez centrum,
- realizacja zadań stałego dyżuru na potrzeby podwyższania gotowości obronnej państwa,
- pełnienie całodobowego dyżuru lekarza koordynatora ratownictwa medycznego¹⁹.

2.3. System reagowania kryzysowego w resorcie Obrony Narodowej. W celu realizacji zadań reagowania na zagrożenia niemilitarne w resorcie Obrony Narodowej podjęto działania mające na celu przystosowanie resortu do potrzeb systemu zarządzania kryzysowego. Tworząc ramy prawne tego systemu, przyjęto założenie, on stanowić on będzie integralną część krajowego systemu zarządzania kryzysowego. Integralność ta zauważalna jest w sprawnym podejmowaniu decyzji dotyczących użycia pododdziałów wojskowych sytuacjach kryzysowych, a także na planowaniu i koordynacji zadań wsparcia organów administracji publicznej w sytuacji wystąpienia zdarzeń nadzwyczajnych. Integralność resortowego Systemu Zarządzania Kryzysowego z systemem krajowym przejawia się również w zapewnieniu możliwości współpracy z krajowymi strukturami zarządzania kryzysowego. Sprawna realizacja przedsięwzięć przez Siły Zbrojne RP uzależniona jest

¹⁹ Ustawa z dnia 26 kwietnia 2007 r. o zarządzaniu kryzysowym (Dz.U. z 2007 r., poz. 580).

od zapewnienia odpowiednich warunków współdziałania z poszczególnymi organami administracji publicznej oraz podległymi im służbami, inspekcjami i strażami.

Zgodnie z podstawowymi dokumentami normującymi System Zarządzania Kryzysowego resortu obrony narodowej istniejące współpracują z podobnymi zespołami i centrami utworzonymi na poszczególnych szczeblach administracji publicznej.

Funkcjonujący w resorcie Obrony Narodowej Zespół Zarządzania Kryzysowego współpracuje, przede wszystkim z Rządowym Zespołem Zarządzania Kryzysowego (RZZK), który jest strukturą opiniodawczo-doradczą wspierającą Radę Ministrów i Prezesa Rady Ministrów w sprawach zarządzania kryzysowego zarówno w aspekcie planistyczno-organizacyjnym, jak i wykonawczym w sytuacjach kryzysowych. Zapewnienie ciągłości i sprawności procesu podejmowania decyzji w zakresie dostosowywania użycia pododdziałów wojskowych do potrzeb organów administracji publicznej w sytuacjach kryzysowych wymaga utrzymywania stałej współpracy i zapewnienia wymiany informacji między CZK MON a RCB.

Sprawne włączenie pododdziałów wojskowych do realizacji zadań zarządzania kryzysowego wymaga utrzymywania kanału wymiany informacji z centrami zarządzania kryzysowego.

Centrum Zarządzania Kryzysowego resortu Obrony Narodowej, wykonując zadania określone w ustawie o zarządzaniu kryzysowym, przekazuje do RCB raporty zawierające informacje o stopniu realizacji zadań przez pododdziały Sił Zbrojnych RP, a także informacje o napotkanych trudnościach.

Zgodnie z ustawą o zarządzaniu kryzysowym, „Krajowy Plan Zarządzania Kryzysowego” jako rządowy plan operacyjny wykorzystywany w sytuacjach kryzysowych jest opracowywany przez RCB we współpracy ze wszystkimi ministerstwami i urzędami centralnymi.

Współpraca i konsultacje z RCB oraz innymi organami administracji rządowej dotyczy również opracowywania w resorcie obrony narodowej „Planu Zarządzania Kryzysowego MON”, który podobnie jak plany innych ministerstw i urzędów centralnych, stanowi załącznik funkcjonalny do „Krajowego Planu Zarządzania Kryzysowego”. Plan ten jest opracowywany w oparciu o doświadczenia i wnioski z użycia pododdziałów Sił Zbrojnych RP aktywowanych do realizacji zadań zarządzania kryzysowego.

Wdrożony w Siłach Zbrojnych RP „Plan Zarządzania Kryzysowego MON” jest wykorzystywany w celu przygotowania i przedstawienia RCB propozycji użycia Sił Zbrojnych RP w sytuacjach kryzysowych oraz koordynacji realizacji przez nie zadań zarządzania kryzysowego. Resortowy plan zarządzania

kryzysowego podlega systematycznej weryfikacji i aktualizacji stosownie do posiadanych możliwości z uwzględnieniem:

- potrzeb zgłaszanych przez organy cywilne,
- oceny ryzyka wystąpienia poszczególnych rodzajów zagrożeń niemilitarnych,
- zmian wynikających z procesów modernizacji i restrukturyzacji Sił Zbrojnych RP,
- zdolności oraz potencjału sił i środków Sił Zbrojnych RP do realizacji zadań zarządzania kryzysowego.

Oprócz współpracy w ramach opracowywania *Krajowego Planu Zarządzania Kryzysowego*, resort obrony narodowej współuczestniczy w przygotowaniu innych dokumentów wynikających z ustawy o zarządzaniu kryzysowym, a mianowicie *Raportu o zagrożeniach bezpieczeństwa narodowego* oraz *Narodowego Programu Ochrony Infrastruktury Krytycznej*, jak również resortowych dokumentów wykonawczych.

3. Aspekty prawne użycia pododdziałów wojskowych w reagowaniu na zagrożenia kryzysowe

Siły zbrojne powołane są do obrony granic RP oraz obrony koalicyjnej państw NATO. Są i nadal będą jednym z ważniejszych elementów systemu reagowania kryzysowego na terenie kraju. W polskim prawie istnieje szereg przepisów regulujących zasady użycia sił zbrojnych w zwalczaniu i usuwaniu skutków zagrożeń niemilitarnych. Są nimi ustawy i rozporządzenia władz cywilnych, a także rozkazy, zarządzenia oraz plany użycia sił wojskowych opracowywane przez władze wojskowe.

Zasadniczym źródłem prawa w Polsce jest **Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej**. Reguluje ona również kwestie użycia jednostek wojskowych Sił Zbrojnych RP w systemie reagowania kryzysowego na niemilitarne zagrożenia bezpieczeństwa kraju. Stanowi ona, iż „siły zbrojne RP służą ochronie niepodległości państwa i niepodzielności jego terytorium oraz zapewnieniu bezpieczeństwa i nienaruszalności jego granic”²⁰. Spośród regulowanych przez Konstytucję kwestii bezpieczeństwa uwagę zwraca:

- art. 5, który mówi że Rzeczpospolita Polska m.in. zapewnia bezpieczeństwo obywateli oraz zapewnia ochronę środowiska;

²⁰ Zgodnie z Konstytucją RP z 2 kwietnia 1997r Dz U z 2007 r, poz.580 .

- art. 16, w którym zapisano, że samorząd terytorialny uczestniczy w sprawowaniu władzy publicznej, realizując istotną część zadań publicznych w imieniu własnym i na własną odpowiedzialność;
- art. 146, ust. 7, zgodnie z którym Rada Ministrów „[...] zapewnia bezpieczeństwo wewnętrzne państwa i porządek publiczny”;
- art. 228 – „W sytuacjach szczególnych zagrożeń, jeśli zwykłe środki konstytucyjne są niewystarczające, może zostać wprowadzony odpowiedni stan nadzwyczajny: stan wojenny, stan wyjątkowy lub stan klęski żywiołowej”;

Zapisy te pozwalają stwierdzić, że zapewnienie bezpieczeństwa wszystkim obywatelom kraju jest konstytucyjnym obowiązkiem naszego państwa. Władze Polski obowiązek ten spełniają m.in. poprzez powołanie i utrzymywanie odpowiednich sił i środków, których zadaniem ochrona i obrona ludności przed współczesnymi zagrożeniami wynikającymi zarówno z niszczycielskiego działania sił przyrody, jak również z działalności człowieka.

Strategia obronności Rzeczypospolitej Polskiej przyjęta przez Radę Ministrów w dniu 23 grudnia 2009 r. określa: „W celu zapewnienia właściwej realizacji stojących przed nim zadań System Obronny Państwa powinien być zorganizowany i utrzymywany w sposób gwarantujący:

- zdolność do odstraszenia, ochrony i obrony oraz realizacji zadań obrony kolektywnej;
- zdolność do współpracy ze strukturami sojuszniczymi, przy zachowaniu zdolności do skutecznego działania samodzielnego;
- efektywną współpracę wszystkich organów władzy i administracji publicznej, przedsiębiorców realizujących zadania obronne, organizacji pozarządowych i poszczególnych obywateli na rzecz obronności państwa;
- sprawne działanie w każdych warunkach poprzez odpowiednią organizację, wyposażenie i obieg informacji;
- zdolność do monitorowania i przeciwdziałania zagrożeniom oraz reagowania na pojawiające się zagrożenia w ich wczesnej fazie, a także do usuwania ich skutków;
- wykorzystanie kompetencji, umiejętności i wiedzy osób uczestniczących w pracach poszczególnych podsystemów”.

Strategia bezpieczeństwa narodowego Rzeczypospolitej Polskiej z 13 listopada 2007 r. precyzuje, iż „Istotnym zadaniem sił zbrojnych RP jest

wspieranie pozostałych organów państwa w zapewnienia bezpieczeństwa wewnętrznego Polski i udzielanie niezbędnej pomocy wojskowej właściwym instytucjom i służbom rządowym i samorządowym, organizacjom cywilnym i społeczeństwu w reagowaniu na zagrożenia. Tego rodzaju działania obejmują obserwację i kontrolę przestrzeni powietrznej Polski, wsparcie ochrony granicy lądowej i wód terytorialnych, a także działalność rozpoznawczą i wywiadowczą, monitorowanie skażeń promieniotwórczych, chemicznych i biologicznych na terytorium kraju oraz prowadzenie akcji oczyszczania terenu z materiałów wybuchowych i przedmiotów niebezpiecznych pochodzenia wojskowego. Oprócz tego siły zbrojne utrzymują gotowość do prowadzenia – samodzielnie bądź we współpracy z innymi organami i służbami państwowymi – operacji poszukiwawczo ratowniczych. Będą nadal uczestniczyć w narodowym systemie zarządzania kryzysowego, stale rozwijając swą zdolność do udzielania pomocy odpowiednim organom administracji publicznej oraz społeczeństwu w wypadku klęsk żywiołowych, katastrof spowodowanych przez człowieka i zagrożeń terrorystycznych²¹.

Potrzeba usankcjonowania zasadności użycia SZ w przeciwdziałaniu zagrożeniom niemilitarnym spowodowała dokonanie wielu zapisów w przepisach prawnych obowiązujących w tym zakresie. Jednym z pierwszych była zmiana dokonana w *Ustawie z dnia 21 listopada 1967 r. o powszechnym obowiązku obrony*, gdzie do artykułu 3 dodano ust. 1a, w brzmieniu: „Siły Zbrojne Rzeczypospolitej Polskiej mogą brać udział ponadto w zwalczaniu klęsk żywiołowych, nadzwyczajnych zagrożeń środowiska i likwidacji ich skutków”²².

Zadania dotyczące udziału w likwidacji klęsk żywiołowych zostały nałożone również na Żandarmerię Wojskową. Zgodnie z *Ustawą z dnia 24 sierpnia 2001 r. o Żandarmerii Wojskowej i wojskowych organach porządkowych* jednym z zadań Żandarmerii Wojskowej jest „zwalczanie klęsk żywiołowych, nadzwyczajnych zagrożeń środowiska i likwidowanie ich skutków oraz czynne uczestniczenie w akcjach poszukiwawczych, ratowniczych i humanitarnych, mających na celu ochronę życia i zdrowia oraz mienia”²³.

Zgodnie z *Ustawą z dnia 18 kwietnia 2002 r. o stanie klęski żywiołowej*, „siły wojskowe mogą być wykorzystane dla zapobieżenia skutkom katastrof naturalnych lub awarii technicznych noszących znamiona klęski żywiołowej oraz w celu ich usunięcia tylko wtedy, gdy użycie innych sił i środków jest niemożliwe lub

²¹ Strategia Bezpieczeństwa Narodowego RP, s. 14.

²² Art. 3 ust. 1a Ustawy z dnia 21 listopada 1967 r. o powszechnym obowiązku obrony (Dz.U. z 1967 r., nr 44, poz. 220)

²³ Art. 4 Ustawy z dnia 24 sierpnia 2001 r. o Żandarmerii Wojskowej i wojskowych organach porządkowych (Dz.U. z 2001 r., nr 123, poz. 1353).

niewystarczające”²⁴. W takiej sytuacji „Minister Obrony Narodowej może przekazać do dyspozycji wojewody, na którego obszarze działania wystąpiła klęska żywiołowa, pododdziały lub oddziały sił zbrojnych RP, wraz ze skierowaniem ich do wykonywania zadań związanych z zapobieżeniem skutkom klęski żywiołowej lub ich usunięciem. Pododdziały i oddziały SZ pozostają pod dowództwem swych przełożonych służbowych, wykonując zadania określone przez wojewodę, jednoosobowo odpowiedzialnego za bezpieczeństwo na administrowanym obszarze”²⁵.

Ustawa z dnia 26 kwietnia 2007 r. o zarządzaniu kryzysowym w art. 25 określa, że jeżeli w sytuacji kryzysowej użycie innych sił i środków jest niemożliwe lub może okazać się niewystarczające, o ile inne przepisy nie stanowią inaczej, Minister Obrony Narodowej, na wniosek wojewody, może przekazać do jego dyspozycji pododdziały lub oddziały Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej, zwane dalej „oddziałami Sił Zbrojnych” wraz ze skierowaniem ich do wykonywania zadań z zakresu zarządzania kryzysowego²⁶.

Uściśleniem zapisów ustawy o stanie klęski żywiołowej dotyczących udziału wojska w zarządzaniu kryzysowym są wydane stosowne rozporządzenia:

- Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 20 lutego 2003 r. *w sprawie szczegółowych zasad udziału pododdziałów i oddziałów Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej w zapobieganiu skutkom klęski żywiołowej lub ich usuwaniu*;
- Rozporządzenie Ministra Obrony Narodowej z dnia 31 marca 2004 r. *w sprawie wojewódzkich sztabów wojskowych i wojskowych komend uzupełnień*²⁷ określiło, iż do zadań szefów wojewódzkich sztabów wojskowych należy koordynowanie użycia oddziałów i pododdziałów wojskowych w zwalczaniu klęsk żywiołowych i likwidacji ich skutków, akcjach poszukiwawczych oraz ratowania życia ludzkiego przez współdziałanie z wojewodą, w zakresie planowania i koordynacji udziału wydzielonych jednostek Sił Zbrojnych RP w akcjach ratowniczych oraz przeciwdziałaniu i usuwaniu skutków katastrof naturalnych i awarii technicznych;
- Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 3 grudnia 2002 r. *w sprawie sposobu tworzenia gminnego zespołu reagowania, powiatowego i wojewódzkiego zespołu reagowania kryzysowego oraz Rządowego*

²⁴ Art. 18 Ustawy z dnia 18 kwietnia 2002 r. o stanie klęski żywiołowej (Dz. U. 2002 nr 62, poz. 558).

²⁵ Art. 14 Ustawy z dnia 18 kwietnia 2002 r. o stanie ..op. cit.

²⁶ Ustawa z dnia 26 kwietnia 2007 r. o zarządzaniu kryzysowym, Dz. U. z 2007r, poz. 580.

²⁷ Rozporządzenie Ministra Obrony Narodowej z dnia 31 marca 2004 r. *w sprawie wojewódzkich sztabów wojskowych i wojskowych komend uzupełnień*, Dz. U. z 2004 r. nr 66, poz. 613.

Zespołu Koordynacji Kryzysowej i ich funkcjonowania, z którego zapisów wynika udział przedstawiciela wojskowego w składzie gminnego i powiatowego zespołu reagowania, natomiast do wojewódzkiego zespołu reagowania kryzysowego może zostać powołany szef Wojewódzkiego Sztabu Wojskowego lub jego przedstawiciel.

Inne akty prawne regulujące udział sił zbrojnych w przedsięwzięciach ratowniczych to przede wszystkim:

- *Ustawa z dnia 24 sierpnia 1991 r. o Państwowej Straży Pożarnej*, która określa, iż zadania przewidziane dla Państwowej Straży Pożarnej w siłach zbrojnych wykonuje Wojskowa Ochrona Przeciwopozarowa w trybie i na zasadach określonych w rozporządzeniu ministra obrony narodowej. Natomiast *Ustawa o ochronie przeciwpożarowej* wymienia, iż jej jednostkami są m.in. jednostki organizacyjne wojskowej ochrony przeciwpożarowej;
- Rozporządzenie Prezesa Rady Ministrów z dnia 10 lipca 2008 r. w sprawie organizacji i trybu działania Rządowego Centrum Bezpieczeństwa.

Rozporządzenie Ministra Obrony Narodowej z dnia 4 marca 2010 roku w sprawie Wojewódzkich Sztabów Wojskowych i Wojskowych Komend Uzuppełnień;

Przytoczone powyżej treści w zasadzie wyczerpują zagadnienia związane z aspektami prawnymi użycia sił wojskowych w sytuacjach zagrożeń niemilitarnych. Na ich podstawie prowadzone jest szczegółowe planowanie użycia i prowadzenia szkoleń przygotowujących pododdziały do praktycznej realizacji zadań.

4. Możliwości użycia pododdziałów wojskowych w reagowaniu kryzysowym

W zależności od charakteru, rodzaju i skali zaistniałej sytuacji kryzysowej może pojawić się konieczność włączenia pododdziałów wojskowych do realizacji zadań zarządzania kryzysowego, a zatem bliskiej współpracy z właściwymi organami systemu zarządzania kryzysowego państwa oraz administracji publicznej.

Zgodnie z obowiązującym w Polsce stanem prawnym (głównie ustawa o zarządzaniu kryzysowym, ustawa o stanie klęski żywiołowej, ustawa o stanie wyjątkowym, ustawa o Policji), Siły Zbrojne RP mogą zostać użyte w niemilitarnych sytuacjach kryzysowych, gdy siły i środki resortów cywilnych (służb,

inspekcji, straży) mogą okazać się niewystarczające lub ich użycie będzie niemożliwe. W dokumentach tych kreślono zadania, które mogą realizować pododdziały wojskowe z racji wyszkolenia ich personelu, możliwości organizacyjnych oraz wyposażenia specjalistycznego. Wykorzystanie wojska w sytuacjach kryzysowych nie może jednak ograniczać ich zdolności do realizacji konstytucyjnych zadań związanych z obroną państwa oraz zobowiązaniami sojusznicy.

Decyzję o wsparciu organów układu pozamilitarnego przez Siły Zbrojne RP, adekwatnie do skali i charakteru sytuacji kryzysowej, a także ewentualnego wprowadzenia stanu nadzwyczajnego, podejmują określone ustawowo organy. W sytuacji kryzysowej niewymagającej wprowadzenia stanu nadzwyczajnego oraz w przypadku obowiązywania stanu klęski żywiołowej, decyzję tę podejmuje Minister Obrony Narodowej na wniosek wojewody.

Zgodnie z art. 25 pkt. 1 ustawy z dnia 26 kwietnia 2007 r. o zarządzaniu kryzysowym, „Jeżeli w sytuacji kryzysowej użycie innych sił i środków jest niemożliwe lub może okazać się niewystarczające, o ile inne przepisy nie stanowią inaczej, Minister Obrony Narodowej, na wniosek wojewody, może przekazać do jego dyspozycji pododdziały lub oddziały Sił Zbrojnych RP do wykonywania zadań z zakresu zarządzania kryzysowego”²⁸.

W czasie obowiązywania stanu wyjątkowego o użyciu Sił Zbrojnych RP postanawia Prezydent RP na wniosek Prezesa Rady Ministrów. Kiedy pojawi się konieczność użycia Sił Zbrojnych RP do wsparcia działań Policji w celu przywrócenia normalnego funkcjonowania państwa, decyzję podejmuje Prezydent RP na wniosek Prezesa Rady Ministrów lub w sytuacji niecierpiącej zwłoki Minister Obrony Narodowej na wniosek ministra właściwego do spraw wewnętrznych, powiadamiając Prezydenta RP i Prezesa Rady Ministrów.

W obowiązującym w resorcie obrony narodowej „Planie użycia Sił Zbrojnych RP w sytuacjach kryzysowych” oraz „Planie Zarządzania Kryzysowego MON” określone są siły i środki, które mogą być wykorzystane do realizacji ustawowych zadań w ramach zarządzania kryzysowego, czas oraz ograniczenia w ich udostępnieniu, procedury aktywacji, organizację systemu dowodzenia i łączności, zasady koordynacji oraz organizację zabezpieczenia logistycznego i medycznego sił i środków Sił Zbrojnych RP wspierających układ pozamilitarny w sytuacjach kryzysowych.

Siły Zbrojne RP w swej działalności wspierają system pozamilitarny w reagowaniu na zdarzenia nadzwyczajne. W ramach tego wsparcia w sytuacji kryzysowej specjalistyczne oddziały i pododdziały Sił Zbrojnych RP zgodnie z „Planem Zarządzania Kryzysowego MON” pozostają w gotowości do:

²⁸ Art. 25 pkt. 1 Ustawy z dnia 26 kwietnia 2007 r. o zarządzaniu kryzysowym (Dz.U. z 2007 r., nr 89, poz. 590).

- działań antyterrorystycznych,
- izolowania zagrożonego obszaru,
- akcji poszukiwawczo-ratowniczych,
- oczyszczania terenu z przedmiotów wybuchowych,
- likwidacji skażeń chemicznych i promieniotwórczych,
- naprawy i odbudowy zniszczonej infrastruktury technicznej,
- działań przeciwepidemicznych,
- ewakuacji ludności i mienia,
- monitorowania i oceny zagrożeń niemilitarnych.

Dowodzenie pododdziałami i oddziałami wydzielonymi do realizacji tych zadań odbywa się na zasadach określonych w regulaminach wojskowych i według procedur obowiązujących w wojsku. Oddziały i pododdziały wojskowe mogą realizować zadania w składzie etatowym lub w ramach doraźnie tworzonych wojskowych zgrupowań zadaniowych.

Za koordynowanie udziału oddziałów i pododdziałów Sił Zbrojnych RP w realizacji zadań związanych ze wsparciem służb i organów cywilnych w miejscu zdarzenia odpowiedzialne są organy administracji publicznej, na rzecz których Siły Zbrojne RP realizują zadania. W zależności od obszaru wystąpienia zagrożenia, jego skali i charakteru, odpowiedzialność ta spoczywa odpowiednio na ministrze właściwym do spraw wewnętrznych, wojewodzie, staroście lub wójcie (burmistrzu, prezydencie miasta).

Doświadczenia ostatnich dekad wskazują, że zagrożenia, takie jak katastrofy i awarie techniczne, klęski żywiołowe i skażenie środowiska naturalnego – są porównywalne ze skutkami działań wojennych. Społeczeństwa współczesne narażone są na wiele nagłych i niespodziewanych sytuacji kryzysowych. Powodują tragedie ludzkie, ogromne straty materialne, a często zakłócają funkcjonowanie wielu obszarów państwa.

Niestety, zarówno społeczeństwo polskie, jak i władze publiczne nie są odpowiednio przygotowane do radzenia sobie ze współczesnymi zagrożeniami. Do ochrony przed tymi zagrożeniami, jak również do usuwania ich skutków coraz częściej mobilizowane są wszystkie cywilne oraz wojskowe siły i środki.

Udział pododdziałów wojskowych w reagowaniu kryzysowym, w tym głównie w zwalczaniu klęsk żywiołowych ma w Polsce długą tradycję. Wojsko od wielu lat jest praktycznie głównym wykonawcą zadań związanych z likwidacją zatorów lodowych na rzekach, zwalczaniem skutków powodzi oraz odbudową obiektów zniszczonej infrastruktury komunikacyjnej.

Do realizacji zadań ratowniczych lub prewencyjnych najczęściej angażowane są pododdziały wojsk inżynierskich, wojska chemiczne, pododdziały ochrony przeciwpożarowej oraz Wojskowa Służba Zdrowia.

O efektywności użycia wojska w sytuacjach kryzysowych decydować będzie wyprzedzające rozpoznanie symptomów współczesnych zagrożeń, właściwa ich ocena, terminowe podjęcie decyzji o sposobach oraz właściwe przygotowanie sił do reagowania na współczesne, pozamilitarne sytuacje kryzysowe.

Podsumowanie

W sytuacji wystąpienia sytuacji kryzysowych, społeczeństwo oczekuje od władz zdecydowanych i skutecznych działań przeciwdziałających zagrożeniom oraz pozwalających na sprawne usunięcie negatywnych ich skutków. Aby zadania reagowania kryzysowego na niemilitarne zagrożenia bezpieczeństwa mogły być efektywnie realizowane, państwo musi dysponować odpowiednio przygotowanymi siłami. Duży potencjał specjalistyczny w tym zakresie posiadają pododdziały wojskowe.

Pododdziały wojskowe realizujące zadania związane z reagowaniem na zagrożenia niemilitarne i usuwaniem ich skutków tworzą zgrupowania zadaniowe. Zgrupowania te w pierwszej kolejności używane są do ewakuacji ludności i mienia, odtwarzania sprawności obiektów infrastruktury komunikacyjnej w rejonie akcji ratunkowo-ewakuacyjnej oraz do usuwania przeszkód powodujących piętrzenie wód. Następną grupą realizowanych zadań jest doraźna odbudowa dróg oraz naprawa i umacnianie wałów przeciwpowodziowych.

Przedstawione możliwości pododdziałów wojskowych w zakresie przeciwdziałania i likwidacji skutków sytuacji kryzysowych wskazują, że wydzielane do tego typu działań siły i środki są w stanie realizować powierzone im zadania. Utrudnieniem w realizacji zadań podczas wspólnych akcji jest brak kompatybilności systemów łączności.

Bibliografia

1. Kitler W. *Problemy zarządzania kryzysowego w państwie*, Studium, Warszawa 2000.
2. Kitler W., *Zarządzanie kryzysowe jako element bezpieczeństwa, materiały z konferencji naukowej*, Zielonka, 20 stycznia 2006.
3. *Słownik języka polskiego*, PWN, Warszawa 1978.

4. *Słownik wyrazów obcych*, PWN, Warszawa 1980.
5. *Słownik terminów z zakresu bezpieczeństwa narodowego*, „Myśl Wojskowa” 2002, nr 6.
6. *Strategia bezpieczeństwa narodowego RP*, Warszawa 2009.
7. Wróblewski R., *Zarys teorii kryzysu, zagadnienia prewencji i zarządzania kryzysami*, AON, Warszawa 1996.
8. Zięba R., *Pojęcia i istota bezpieczeństwa państwa w stosunkach międzynarodowych*, „Sprawy Międzynarodowe”, Warszawa 1998, nr 10.

Źródła prawa

1. Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r.
2. Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 3 grudnia 2002 r. w sprawie sposobu tworzenia gminnego zespołu reagowania, powiatowego i wojewódzkiego zespołu reagowania kryzysowego oraz Rządowego Zespołu Koordynacji Kryzysowej i ich funkcjonowania (Dz.U. z 2002 r., nr 215, poz. 1818).
3. Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 28 listopada 2003 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie sposobu tworzenia gminnego zespołu reagowania, powiatowego i wojewódzkiego zespołu reagowania kryzysowego oraz Rządowego Zespołu Koordynacji Kryzysowej i ich funkcjonowania (Dz.U. z 2003 r., nr 210, poz. 2038).
4. Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 27 kwietnia 2004 r. w sprawie przygotowania systemu kierowania bezpieczeństwem narodowym (Dz.U. z 2004 r., nr 98, poz. 978).
5. Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 20 lutego 2003 r. w sprawie szczegółowych zasad udziału pododdziałów i oddziałów Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej w zapobieganiu skutkom klęski żywiołowej lub ich usuwaniu (Dz. U. nr 41, poz. 347);
6. Ustawa z dnia 21 listopada 1967 r. o powszechnym obowiązku obrony Rzeczypospolitej Polskiej (Dz.U. z 1967 r., nr 21, poz. 205 ze zm.).
7. Ustawa z dnia 18 kwietnia 2002 r. o stanie klęski żywiołowej (Dz.U. nr 62).
8. Ustawa z dnia 26 kwietnia 2007 r. o zarządzaniu kryzysowym (Dz.U. z 2007 r., nr 89, poz. 590).
9. Rozporządzenie Prezesa Rady Ministrów z dnia 10 lipca 2008 r. w sprawie organizacji i trybu działania Rządowego Centrum Bezpieczeństwa.
10. Rozporządzenie Ministra Obrony Narodowej z dnia 31 marca 2004 r. w sprawie wojewódzkich sztabów wojskowych i wojskowych komend uzupełnień (Dz.U. z 2004 r., nr 66).

Military support in the situation of military risks

Abstract

This article presents the issues of support for non-military arrangements by military units and sub-units in the event of extraordinary occurrences. At the beginning the author presents phenomena of terminology in crisis management. The section further describes the involvement of military units and sub-units in the process of supporting the public at the time of crisis. In concluding, the conclusions about the use of military capabilities in crisis situations.

Key words: military units, crisis management, non-military threats